

सूर्ययज्ञः स्यात् । शुभयोगवशाद्वा शुभौ यतमिवा
यद । मङ्गमहेति विख्याता त्रिकोटिकुण्डहरेत्
“अथ संज्ञाविधेः सारं ब्रूयात् निमित्तत्वेन वाचपञ्च-
तित्युक्तेऽन्तर्गतं मङ्गमाहमीमङ्गादङ्गावाङ्गावु-
क्तयोः पञ्चाङ्गेऽप्यति० तन् । अथ वरचरितत्वात् वाचप-
दिनेन याचम् “सूतकानां परिच्छेदो दिनमावाङ्गा-
भावा । मध्यमस्तु भुक्तिश्च वाचनेन प्रकीर्तितः” छं० वि०
उक्तेः । श्रीनेपाद्योः “हो निष्कलाविकारे यत्
व्याहृत् ह दिनमाहः” । अथिष्ठः “एकस्मिन् वाचने
तस्मिन् तिथीमां तितयं यदा । तदा दिनमाहः प्रोक्तस्तत्र
वाचनिकं फलम्” इत्येतयोर्वचनयोरेकवाक्यतयापि
तथाप्यन्यत्वे । रक्षापूर्वपरोरित्वादिकन्तु ज्योतिः-
ज्ञाज्ञात् वाचरोरादिज्ञानार्थमिति । अथ “वक्रा-
न्तिषु व्यतीपाते यज्ञश्च चन्द्रसर्गयोः । पुन्ये ज्ञात्वा
च मङ्गावां कुनकोटीः पञ्चदशैः” इति मङ्गा-
सङ्ग्रहाचार्ये एतज्ज्ञानं त्रिकोटिकुण्डहरेत्पवि-
धानात् ततोऽपि ज्येष्ठे वाख्यादिपूतरोत्तरपुन्ये मङ्गा-
मङ्गावाङ्गादिषु यत् त्रिकोटिकुण्डहरेत्पञ्चत्वं तद्व-
द्वचनतारतम्येनाविज्ञेयम् “यं यं कृतमधीते न
तथा तस्याप्रज्ञात् फलम्” आश्वक्व्योक्ताध्ययनात्
यथा तत्तद्व्यायकरवेऽधिकफलम् अतएव शिष्टाना-
माटोऽपि तथेति । नचाम “ज्ञानं कुर्वन्ति वाचा-
र्ज्यचन्द्रे जतमिमां गते । सप्तजन्तु भवेदुक्ता दुर्भगाः
विधवाभ्युम् । “तृतीययां तृतीययां दशम्याश्च
विधेयतः । भृष्टिष्टमिष्टाः ज्ञानं नाचरेदुः कथ-
ञ्चन” इति मन्त्रोक्त्यावाचिष्यनाभ्यां स्तोत्रां गूढा-
दीनाञ्च ज्ञाननिषेध इति वाच्यम् “भोमाय क्रियते यत्
ज्ञानं यादविक्रमं नरेः । तस्मिन्निदं दशम्याहो नित्यं
नेमितिष्ठे न ह” इति हेमाद्रिष्टतत्रनेन राखणप्र-
ज्ञान एव निषेधात् न ज्ञानेऽपि तथाकल्पनात् ।
अथ त्रयोदश्यां पूर्णयां पूजाङ्गतरकाद्ये नक्षत्रादिवत्त्वे
परदिने पूजाङ्गं तिथिपञ्चमभावेऽपि पूर्वदिन एव
ज्ञानम् । तथा च काकमाधवीये नारदीयम् आदि-
श्लोदयवेवाया आरभ्य प्रतिनादिकाः । तिथिस्तु हा हि
शुद्धा ज्ञात्वा चार्धतिथ्या ज्ञायं विधिः” अथ पूर्वतिथेः
शुद्धत्वाभिधानात् तत्परतिथेरशुद्धत्वाभिधानं प्रतीयते ।
रात्रिपञ्च वाख्यादिषु मङ्गावां ज्ञानम् । “इदं रात्रौ

च वाच्यार्वा मङ्गावाङ्ग प्रवृत्तः । ज्ञात्वाऽन्तर्गतं
पुन्यं मङ्गेऽप्यहं ततज्ज्ञानं” । मङ्गलरक्षाचरे देवकः
“मङ्गानिवा त्रिप्रेया मध्यमं मङ्गलद्वयम् । तत्रां
ज्ञानं न कर्मण्यं वाच्यमैमित्तिकाहते” । अथ मङ्गा-
निशायामपि वाच्यमैमित्तिकं ज्ञानं प्रतीयते” । ति० त० र० पु०
वारेन्द्री स्त्री देशभेदे (वारेन्द्रीभूमि) (राजराज्ञी) वारेन्द्री
प्रदेशभेदे ।

वार्चं ति० वारि चरति चर-ड । जयचरे चंदावो ।
वार्षिक पुनर्वसुचक्षुषं शिखरमथ ठम् । वेङ्कटेश्वर-
वार्त्तं न० उति+यच् । १० थारोन्वे २५ वारे २५ वारे
४८ तिथीये च ति० अमरः । १० गुण्यां “पञ्चादिपञ्चाद्वेदी
तदिकर्मान्तकारणात् । वर्त्तनाद्वारणादिषु वार्त्ता येन
प्रगीयते” देवीपु० । १५ वार्त्ता तदिकर्मणि ७० मभ्युतो
अमरः । यदन्तान्ते एवातिष्ठते मेदि० । १० वाचकृत्वे
यूतनामने च स्त्री “यस्मिन् मङ्गामोहमदे कटाके
छायां गिरा रात्रिदिनेऽपि । वाचतं द्वीपरिवृत्तेन
भूतानि वाचः पचतीति वार्त्ता” इति भा० व० वक्ष्यमर्थः ।
वार्त्ताकि पु० वार्त्ताचारो ग्यमाकवति गमयति अच-अच-
अच् । वार्त्तादौ लिङ्गा० । भावप० स्त्रीतत्त्वश्लोकं लीप
वार्त्ताकु स्त्री वार्त्ताचारो ग्यमाकवति गमयति अच-अच-
अच् । इत्याकं (वेपुन) यञ्च० । “अग्निप्रदां वास्त-
तामिनीरं च शुक्रप्रदां कोषितवर्जिनीरं च । कृदावा-
कावाचिनादिनी च ५३३॥॥ वार्त्ताकरोऽयं शुक्रवत्-
वृत्ता । हा वाचा कर्मदातृणी पञ्चा सङ्कारपित्तवा ।
कटाफला मिदोष्णी रक्तपित्तप्रदातृणी । सङ्कारपञ्चा
वार्त्ताकः क्षिप्तं पित्तकरी यता । कफमेदोऽनिह-
कृता चरा लघुतरा परा” रालव० । “इत्याकं आहु-
तीच्छोर्णा कटुपाकमपित्तवत् । ज्वरवातमवायनं दी-
पनं शुक्रलं कषु । तद्वाचं कफपित्तवत्” उक्त्वं पित्त-
करं शुक्र । इत्याकं पित्तवत् क्षिप्तद्वारोपरिपावि-
तम् । कफमेदोऽनिहामग्नगन्धलं लघु दीपनम् । तदेव
हि शुक्र क्षिप्तं यतैवं लघ्वान्वितम् । अपरं येतः
इत्याकं कृत्तुटाङ्गवत् भवेत् । तदर्थः च विधेयेषु हितं
हीनञ्च पूर्वतः” भावप० । तत्रार्थे पु० लिङ्गा० ।

वार्त्तायन पु० वार्त्ताया ययनं येन । प्रवृत्तेश्च चरे हेम-
वार्त्ताविह पु० वार्त्तामावहति आ+वह-अच् । १५ वि-
वाचिष्याजीविनि वचिष्मभेदे अमरः २५ वार्त्तामावहके लि०
वार्त्ताकि न० वास्तव्येषु सुतो मन्त्रः उक्त् । “वृत्ताहक-